

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси і кредит»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою

(назва освітньої програми)

на тему: «Міжбюджетні відносини та особливості їх регулювання»

Виконавець:

Студентка Факультету фінансів та
банківської справи
Рибачок Оксана Олександрівна

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент Волкова О.Г.

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми Міжбюджетні відносини є важливим інструментом фінансового регулювання регіонального розвитку. Стримуючими факторами у розв'язанні фінансових проблем держави є недосконалість бюджетної політики, у тому числі в сфері міжбюджетних відносин. Децентралізація, яка відбувається в Україні з 2014 року зумовила нові відносини в бюджетній сфері. У зв'язку з цим актуалізується потреба у дослідженні сутності й організації міжбюджетних відносин, застосуванню нових інструментів, підходів бюджетної політики.

Мета дослідження: дослідження теоретичних та практичних питань міжбюджетних відносин держави та особливості їх регулювання.

Завдання дослідження:

- визначити теоретичні засади та економічну сутність міжбюджетних відносин;
- дослідити основні етапи становлення та розвитку міжбюджетних відносин в Україні;
- дослідити особливості механізму міжбюджетних відносин України;
- виконати аналіз стану міжбюджетних відносин України;
- дослідити зарубіжний досвід організації міжбюджетних відносин;
- дослідити основні проблеми формування та розвитку міжбюджетних відносин в Україні;
- узагальнити рекомендації щодо удосконалення організації міжбюджетних відносин в Україні.

Об'єкт дослідження процеси міжбюджетних відносин

Предмет дослідження механізми міжбюджетних відносин.

Методи дослідження У процесі наукового дослідження застосовувалися такі методи економічних досліджень як: при аналізі понятійного апарату використовувались методи узагальнення і наукової абстракції при оцінюванні стану бюджетної політики України та зарубіжного досвіду: аналіз та синтезу, системно-структурного методу, розрахунково-аналітичні методи дослідження, вимірювання. При визначенні проблемних питань та основних напрямів вдосконалення бюджетної політики використовувалися методи логічного узагальнення, системно-функціонального методу.

Інформаційна база дослідження нормативно-правові документи України. У кваліфікаційній роботі також використовувалися звітні дані Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби, Рахункової палати України, Державного казначейства України, Національного банку України, Державного комітету статистики України, а також монографії, наукова періодична література.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 73 сторінок. Основний зміст викладено на 67 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади міжбюджетних відносин**» висвітлено основні теоретичні засади організації міжбюджетних відносин, їх види, мету, завдання та принципи, досліджено організаційно-правові засади бюджетної політики України в сфері міжбюджетних відносин.

У другому розділі «**Сучасний стан міжбюджетних відносин України**» визначено етапи розбудови міжбюджетних відносин України, проаналізовано, вплив міжбюджетних відносин України на рівень фінансового забезпечення місцевих органів влади.

У третьому розділі «**Проблемні питання та шляхи вдосконалення міжбюджетних відносин України**» розкрито зарубіжний досвід бюджетного регулювання, проблемні питання формування та реалізації бюджетної політики України в умовах розвитку процесу децентралізації та запропоновані шляхи її вдосконалення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. В роботі здійснено періодизацію формування та розбудови міжбюджетних відносин в Україні, внаслідок чого виділено 4 етапи: 1 етап (1990-2000рр): Виведення місцевих бюджетів зі складу держбюджету, а бюджетів місцевого самоврядування - зі складу бюджетів регіональних органів влади, прийняття Закону України “Про бюджетну систему України”; 2 етап (2001-2009рр): прийняття Бюджетного кодексу України 2001р., перехід до нової моделі організації міжбюджетних відносин, визначення принципів бюджетної системи України, бюджетного процесу та міжбюджетних відносин, критеріїв розмежування видів видатків серед місцевих бюджетів; 3-етап (2010-2013рр): прийняття Бюджетного кодексу України 2010р., запровадження програмно-цільового методу, запровадження розподілу на основі принципу вирівнювання платоспроможності територій; 4 етап (2014р. – по теперішній час): створення нової моделі міжбюджетних відносин на основі децентралізації бюджетно-податкових повноважень, запровадження прямих відносин між центральним та місцевими бюджетами

2. Бюджетна децентралізація, започаткована з 2014 року спрямована на розширення дохідної частини бюджетів, бази адміністрування та надання права органам місцевого самоврядування самостійно встановлювати розмір податків та зборів. Доведено, що за період реформування міжбюджетних відносин в 3,4 рази зросли власні кошти місцевих бюджетів, що зумовлено розширенням джерел їх формування, так і змінами в базі нарахування податків (зокрема податку на нерухомого майно відмінне від земельної ділянки). Відповідно зросла питома вага власних коштів у ВВП (з 5,1% у 2014 році до 6,5% у 2018р.) та питома вага місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України (з 45,6% у 2014р. до 47,6% у 2018 році), що свідчить про зростання ролі місцевих бюджетів у перерозподільчому процесі держави

3. Аналіз доходів місцевих бюджетів, у тому числі власних коштів, засвідчив їх зростання, разом з тим, менше 50% видатків місцевих бюджетів фінансуються за рахунок власних коштів. Доведено, що брак власних джерел доходів

місцевих бюджетів для фінансування видаткових повноважень є головною причиною збереження високою питомої ваги трансфертів з державного бюджету.

4. Встановлено, що одним з важливих змін бюджетного регулювання в Україні є переформатування відносин Державного бюджету з місцевими, зокрема, встановлення прямого взаємозв'язку між ними: з 796 у 2016 році до 1288 у 2018 році за рахунок зменшення районних бюджетів внаслідок створення об'єднаних територіальних громад

Доведено зростання фіскальної значимості місцевих бюджетів України, про що свідчить зростання питомої ваги податкових надходжень місцевих бюджетів у ВВП з 4,7% у 2014 році до 6,5%. Натомість, питома вага неподаткових надходжень зберіглася на тому ж рівні: 0,8%. Аналогічні тенденції простежуються щодо Державного бюджету України. З огляду на високу питому вагу трансфертів, Україна має високий показник вирівнювання потреб і в той же час, у порівнянні з іншими країнами, низький показник вирівнювання ресурсів (лише за податком на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств), що означає низьку орієнтацію міжбюджетних трансфертів на вирівнювання податкоспроможності органів місцевої влади та забезпечення горизонтального вирівнювання фіскальних ресурсів.

5. Встановлено, що протягом 2014—2018 рр. доходи до місцевих бюджетів збільшились за рахунок податку на доходи фізичних осіб, що сплачується платниками податку з заробітної плати та грошового забезпечення; єдиного та акцизного податку, земельного податку та орендної плати. Бюджетоутворюючим податком для місцевих бюджетів України є податок на доходи фізичних осіб, який є не є нейтральним і соціально справедливим. Надходження до місцевих бюджетів від місцевих податків і зборів становлять близько 46% усіх доходів, що не дає можливостей для достатнього розвитку територій, тому виникає проблема фінансового вирівнювання, частка трансфертів становить близько 54%. Частка фінансової допомоги від держави місцевим бюджетам за останні 6 років майже не змінюється: питома вага міжбюджетних трансфертів коливається в межах 53—59% місцевих бюджетів

6. Встановлено зростання питомої ваги видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті з 43,1% у 2014 році до 45,6% у 2018 році, що свідчить про зростання ролі місцевого самоврядування у сфері публічних послуг. Інша тенденція спостерігається щодо доходів між центральним та місцевими бюджетами у Зведеному бюджеті держави, а саме зростання питомої ваги доходи на користь центрального бюджету країни. Зазначені тенденції свідчать про невідповідність фінансування розширених повноважень місцевих бюджетів за останні п'ять років.

7. Встановлено за останні п'ять років щодо місцевих бюджетів у розподільчих процесах держави зросла роль видатків на освіту, соціальний захист, державне управління та транспорт. Щодо державного бюджету зросла роль таких видатків як соціальний захист, боргові виплати, правоохоронні органи та оборона, державне управління та економіка. Залишаються найбільш значимим для міських бюджетів видатки на освіту, медицину та соціальний захист. Для Державного бюджету- пенсійне забезпечення, оборона та правоохоронні органи та боргові виплати. Найбільша частка у субвенціях припадає на субвенції на здійснення

державних програм соціального захисту населення, однак порівняно з 2018 роком і у 2019 році їх обсяг заплановано зменшити на 9,3%, що зумовлено скороченням розміру наданих пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу на 22%. Інші види субвенцій на здійснення державних програм соціального захисту населення передбачено збільшити в 2019 році на 5,2-8,7%. У 2019 році заплановано збільшити обсяги освітньої субвенції, базової та реверсної дотацій. При цьому обсяги медичної субвенції передбачено зменшити на 3,3% за рахунок її скорочення для бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів ОТГ.

8. В роботі встановлено, що найбільші обсяги освітньої субвенції отримують районні бюджети та бюджети міст обласного значення, найменшу: бюджети ОТГ та обласні бюджети. Найбільші обсяги медичної субвенції отримують обласні бюджети та бюджети міст обласного значення, найменші: районні бюджети та бюджети ОТГ. Щодо базової дотації: найбільші обсяги отримують районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад, Обласні бюджети, а найменші обсяги базової дотації заплановані для бюджетів міст (районів у містах). Найбільші обсяги реверсної дотації перераховують бюджети міст обласного значення, найменші- з районних.

9. В роботі визначені проблемні питання міжбюджетних відносин України: не відповідність повноважень місцевих органів влади рівню їх фінансового забезпечення, переважання цільових трансфертів над нецільовими, зміна видів трансфертів і напрямів їх використання; непрогнозоване затвердження нових субвенцій в Державному бюджеті України посеред року; довготривале затвердження порядків та умов використання низки трансфертів; надходження трансфертів до місцевих бюджетів, насамперед на капітальні видатки, наприкінці бюджетного періоду, не завершеність процесу об'єднання територіальних громад, відсутність чіткого розмежування функцій між центральною та місцевою владою, не завершено процес передачі прав на землю ОТГ.

10. В роботі визначено основні заходи вдосконалення міжбюджетних відносин України: застосування до окремих депресивних територій стимулюючих режимів оподаткування, збільшення в податкових надходжень частки ресурсних платежів; підвищити ефективність управління об'єктами власності, що перебувають у віданні місцевих органів влади, чіткий розподіл відповідальності за видатками між різними ланками бюджетної системи, сприяння розвитку місцевих запозичень з боку державної влади, надання трансфертів на інвестиційний розвиток територій, зміщення акценту на надання не цільових трансфертів місцевим бюджетам, збільшити частку податкових надходжень, яку необхідно залишати місцевим бюджетам.

АНОТАЦІЯ

Рибачок О.О. «Міжбюджетні відносини та особливості їх регулювання».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «7.03050801. Фінанси і кредит»

за освітньою програмою «_____».
(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти міжбюджетних відносин, а також практичні питання їх формування та реалізації в Україні в умовах фінансової децентралізації.

Досліджено формування та становлення міжбюджетних відносин України, проаналізовану роль Державного та місцевих бюджетів України у перерозподільчих процесах держави в умовах фінансової децентралізації України, досліджено роль власних коштів та міжбюджетних трансфертів на формування доходів місцевих бюджетів.

Визначені проблемні питання міжбюджетних відносин України та запропоновано заходи їх вдосконалення через подальше об'єднання територіальних громад та посилення їх відповідальності в сфері використання коштів, вдосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів.

Ключові слова: бюджетна система, бюджетне регулювання, міжбюджетні відносини, міжбюджетні трансферти, місцеві бюджети.

ANNOTATION

Rubachok O.O. " Inter-budgetary relations and peculiarities of their regulation ".

Qualifying work for obtaining an educational bachelor's degree in the specialty "7.03050801. Finance and credit »

for the educational program«_____».

Odessa national economic university. – *Odessa, 2019.*

The paper considers theoretical aspects of inter-budgetary relations, as well as practical questions of their formation and implementation in Ukraine under conditions of financial decentralization.

The formation and formation of intergovernmental relations of Ukraine is analyzed, the role of the state and local budgets of Ukraine in the redistributive processes of the state in the conditions of financial decentralization of Ukraine is analyzed, the role of own funds and intergovernmental transfers for the formation of local budget revenues has been investigated.

The problems of inter-budgetary relations of Ukraine are identified and measures for their improvement are proposed through further association of territorial communities and strengthening their responsibility in the sphere of using funds, improving the system of formation of revenues of local budgets.

Key words: budgetary system, budgetary regulation, intergovernmental fiscal relations, intergovernmental fiscal transfers, local budgets.